

ปัญหาการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการ OTOP ในการขอรับมาตรฐาน
ระดับชาติ ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ
Problems of Promoting and Supporting OTOP Operators in Obtaining
National Standards, of Community Development Officers in
Chaiyaphum Province

กมลภพ ศรีบุญเรือง* ศิวัช ศรีโศคางกุล**
Kamolpop Sriboonrueng, Siwach Sripokangkul

Received: May 14, 2020 Revised: July 1, 2020 Accepted: July 1, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบุคลากรหน่วยงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมินั้นมีปัญหาการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการ OTOP ในการขอรับมาตรฐานระดับชาติอย่างไร โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology Research) คือการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตกลุ่มตัวอย่างคือผู้ประกอบการ OTOP และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 16 อำเภอในจังหวัดชัยภูมิ รวมทั้งสิ้น 32 คน จากการวิจัยค้นพบว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้รับผิดชอบภารกิจส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดชัยภูมิ ประสบปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP 2 ประเด็น ได้แก่ (1) ความไม่แน่นอนของนโยบายของผู้บริหารระดับกลางและระดับสูง และ (2) ภารกิจงานพัฒนาชุมชนจำนวนมาก จึงทำให้ไม่สามารถสนับสนุนผู้ประกอบการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ถึงแม้ว่าหน่วยงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิจะจัดอบรมโครงการ OTOP Segmentation และมีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานผู้เป็นเจ้าของมาตรฐานระดับชาติอย่างสาธารณสุขจังหวัดหรืออุตสาหกรรมจังหวัด แต่ขาดความติดตามหลังจากอบรม จึงทำให้ผู้ประกอบการประสบปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และไม่สามารถขยายตลาดได้หรือเลิกกิจการไปในที่สุด ด้านความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการขอรับมาตรฐานระดับชาติของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในพื้นที่ พบว่าเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการขอรับมาตรฐานระดับชาติ เพราะไม่มีเวลาในการศึกษาความรู้ดังกล่าวหรือไม่มีการจัดการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในเรื่องนี้ และมองว่าเป็นภารกิจของหน่วยงานอื่นที่มีผู้รับผิดชอบอยู่แล้ว

* รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น Student in M.P.A Program, Master of Public Administration, College of Local Administration, Khon Kaen University Email: kamolpop.sr@kkumail.com

** วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น College of Local Administration, Khon Kaen University Email: Siwasri@kku.ac.th

คำสำคัญ (Keywords): ปัญหาการส่งเสริม, สนับสนุนผู้ประกอบการ; OTOP; มาตรฐานระดับชาติ; พัฒนาชุมชน

Abstract

This research has an objective to studies the community development officers in Chaiyaphum Community Development Agency. There has a problem in authority for the support and promotion of OTOP (One Tambon One Product) entrepreneurs to get the National Standard for OTOP. The research has mixed methodology (in-depth interview and observation), the research sample consisted of OTOP entrepreneurs and community development officers in 16 district, Chaiyaphum province overall 32 people. The result of research has found that the community development officers have a problem in authority for the support and promotion of OTOP entrepreneurs in 2 topics: (1) Uncertainty in the policies of middle and high-level authorities, and (2) Many tasks in community development are unable to support OTOP entrepreneurs fully. Although the Chaiyaphum Community Development Agency will provide OTOP Segmentation training and coordination with agencies that own national standards such as Chaiyaphum Provincial Public Health Agency, Chaiyaphum Provincial Industry Agency, but lacked follow-up after training Therefore causing entrepreneurs to encounter problems in product development And unable to expand the market or eventually liquidated. The topics of Basic knowledge about obtaining national standards found that most officers do not know about obtaining national standards because there is no time to studies this knowledge, or there is no training for officers and have a vision in this mission of other departments that have responsibility already.

Keywords: Problem in Authority for the Support; Support Entrepreneurs; OTOP; National Standard; Community Development Operations

บทนำ (Introduction)

ในปี พ.ศ. 2544 - 2549 รัฐบาลได้มีโครงการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมประชาชนด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้น โดยกำหนดอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544) และ 9 (2545-2549) โดยที่แผนพัฒนา ฉบับที่ 8 ได้กล่าวถึงการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การบูรณาการระหว่างเศรษฐกิจกับสังคมเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งการพัฒนาเอกลักษณ์ความเป็นไทยให้สามารถแข่งขันในระดับสากลได้ และใน

ฉบับที่ 9 นับเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกที่ได้มีการกล่าวถึง หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้มุ่งเน้นแผนที่พัฒนาประเทศโดยการวางรากฐานให้แข็งแรง (สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และ 9 รัฐบาลได้กำหนดนโยบาย โดยการส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ประจำตำบลซึ่งอาศัยความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการผลิตและออกจำหน่ายเป็นสินค้าที่ช่วยสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน แนวคิดดังกล่าวถูกเรียกว่า One Village, One Product (OVOP) ซึ่งต่อมารัฐบาลได้มีการนำมาส่งเสริม และกำหนดเป็นนโยบายในประเทศไทยและเรียกว่า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (ภาษาอังกฤษ : One Tambon, One Product) หรือ OTOP โดยโครงการดังกล่าวมีลักษณะสำคัญ หรือ ปรัชญาสำคัญ อยู่คือ การผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นและมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองที่มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น สามารถจำหน่ายในตลาดทั้งในและต่างประเทศ โดยไม่ต้องพึ่งพางบประมาณจากภาครัฐ และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (พัฒนาชุมชน, 2558)

ซึ่งโครงการ OTOP รัฐบาลได้มอบหมายให้ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ดำเนินการโครงการดังกล่าว ทั้งนี้กรมการพัฒนาชุมชนได้มีวิสัยทัศน์และพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของประชาชน และยังมีประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว และโครงการ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ก็ถือเป็นภารกิจสำคัญของกรมที่ได้รับมอบหมาย (พัฒนาชุมชน, 2562)

นอกจากนี้ กรมการพัฒนาชุมชนได้มีการส่งเสริมและพัฒนาในเบื้องต้นเพื่อให้สินค้าในโครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ มีคุณภาพที่ดีขึ้น เช่น การพัฒนาบรรจุหีบห่อ ขั้นตอนการผลิตที่มีคุณภาพเบื้องต้น รวมไปถึงการพัฒนาช่องทางการตลาดเบื้องต้น ซึ่งการพัฒนามาตรฐานโดยกรมการพัฒนาชุมชนนั้น คือโครงการการจัดกลุ่ม OTOP Segmentation ที่ประกอบไปด้วย 4 กลุ่มด้วยกัน ดังนี้

- กลุ่ม A คือ สินค้ามีคุณภาพสูงและผลิตได้ปริมาณมาก
- กลุ่ม B คือ สินค้ามีคุณภาพราคาสูงและผลิตในปริมาณน้อยเพื่อตอบสนองลูกค้าเฉพาะราย
- กลุ่ม C คือ สินค้ามีคุณภาพ/ราคาต่ำและผลิตได้ปริมาณมาก
- กลุ่ม D คือ สินค้ามีคุณภาพ/ราคาต่ำและผลิตได้ปริมาณน้อย (พัฒนาชุมชน, 2558)

การสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ผู้ประกอบการ OTOP นอกจากจะผ่านโครงการการจัดกลุ่ม OTOP Segmentation ดังที่กล่าวไปข้างต้น ยังต้องได้รับ “ตรามาตรฐานสินค้า” ที่มีความน่าเชื่อถือพร้อมทั้งปกป้องถึงความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมา ซึ่งมาตรฐานสินค้าในระดับชาติที่มีความสำคัญต่อผลิตภัณฑ์ต่างๆ เป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วกันและมีความเหมาะสมกับผู้ผลิตในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มี 2 มาตรฐาน ได้แก่

1. มาตรฐานอาหารและยา หรือ อย. (Food and Drug Administration–FDA)

มาตรฐานอาหารและยา คือมาตรฐานที่ถูกกำหนดและออกทะเบียนโดย สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข เป็นองค์กรหลักในการคุ้มครองผู้บริโภคและส่งเสริมผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สุขภาพเพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ประชาชนผู้บริโภค (สำนักงานอาหารและยา, 2562)

2. มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือ มผช.

มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน คือมาตรฐานที่ถูกกำหนดและออกทะเบียนโดยสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) กระทรวงอุตสาหกรรม โดยได้จัดทำโครงการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อรองรับการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยชุมชน (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2562)

การปกครองส่วนภูมิภาค บทบาทของข้าราชการระดับปฏิบัติการ และ ปัญหาในการส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิและสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอทั้ง 16 แห่งในจังหวัดชัยภูมิ เป็นหนึ่งในหน่วยงานส่วนภูมิภาค ที่ได้รับนโยบายในการดำเนินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในระดับพื้นที่ โดยภารกิจสำคัญคือการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการ OTOP ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งเป็นที่ปรึกษาแก่ผู้ประกอบการในด้านผลิตภัณฑ์และมาตรฐานที่กฎหมายรับรอง นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐร่วมซึ่งได้รับมอบหมายนโยบายโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ คือ สาธารณะสุขจังหวัดและสาธารณสุขอำเภอ และ อุตสาหกรรมจังหวัดจังหวัด ทว่าด้วยแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความแตกต่างกันของหน่วยงาน ทำให้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในระดับพื้นที่ขาดความต่อเนื่องในการสนับสนุน ทั้งนี้เกิดจาก 2 สาเหตุใหญ่ๆได้แก่

1. ขันของอำนาจตามโครงสร้างหน่วยงาน **2. ตำแหน่งที่ตั้งของสำนักงาน** ในประเด็นที่ 1 ว่าด้วยอำนาจในการพิจารณาและตัดสินใจในการให้มาตรฐานผู้ประกอบการของสาธารณสุข กล่าวคือ แม้สำนักงานสาธารณสุขระดับอำเภอจะมีการกระจายอยู่ในพื้นที่อย่างครอบคลุม แต่ไม่มีอำนาจในการพิจารณาหรือตัดสินใจในการให้มาตรฐานอาหารและยา แก่ผู้ประกอบการ OTOP ในพื้นที่ แต่สามารถส่งคำร้องขอในการพิจารณาเพื่อขอรับมาตรฐานไปยังสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ซึ่งมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการพิจารณาตามโครงสร้างของหน่วยงาน ประเด็นที่ 2 ตำแหน่งที่ตั้งของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด ไม่ได้มีสำนักงานย่อยในระดับอำเภอ เช่นเดียวกับ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ หรือ สาธารณะสุขอำเภอ จึงทำให้จำนวนเจ้าหน้าที่มีน้อยลงไปตามโครงสร้างของหน่วยงาน ทำให้ขาดความครอบคลุมในสนับสนุนผู้ประกอบการที่ต้องการขอรับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมไปถึงการยื่นขอรับมาตรฐาน มผช. ผู้ประกอบการต้องยื่นโดยตรงแก่เจ้าหน้าที่อุตสาหกรรมจังหวัด ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ ณ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเพียงแห่งเดียวในพื้นที่

นอกจากนี้ภารกิจในการสนับสนุนผู้ประกอบการโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้ถูกดำเนินการโดย ข้าราชการระดับปฏิบัติการ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ปฏิบัตินโยบายที่มีความใกล้ชิดในพื้นที่มาก

ที่สุด โดย Michael Lipsky ได้นิยาม “Street-level bureaucracy” ไว้ว่าเป็นผู้ให้บริการสาธารณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับพลเมืองโดยตรง และมีการใช้ดุลยพินิจในการปฏิบัติงาน ส่วนหน่วยงานที่อ้างให้เจ้าหน้าที่ดำเนินงานตามอำนาจนั้นเรียกว่า “Street-level bureaucrats” โดยผู้ที่ทำหน้าที่ลักษณะนี้มีแนวโน้มที่จะทำงานซ้ำๆและมีประสบการณ์คล้ายกันในบรรยากาศการทำงาน ทั้งนี้นโยบายสาธารณะไม่ได้ถูกทำความเข้าใจโดยการบัญญัติกฎหมายหรือความเหมาะสมจากชั้นบนสุดของผู้บริหารสูงเท่านั้น แต่แนวทางที่สำคัญถูกทำให้เข้าใจด้วยการปฏิบัตินโยบายของกลุ่มหน่วยงานและข้าราชการระดับล่าง(ระดับปฏิบัติการ) ในการนำเอานโยบายไปปฏิบัติจึงสำคัญมากกว่ากฎหมายที่เป็นทางการและตัวนโยบาย เนื่องจากเป็นการตัดสินใจของข้าราชการระดับปฏิบัติ แนวการปฏิบัติ หน้าที่ในกิจวัตรประจำวันและวิถีคิดในการเผชิญกับความไม่แน่นอนและความกดดันในงานจากการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติในพื้นที่ (นิธิตา สิริพงศ์ทักซิณ, 2557)

จากแนวคิด Street-level bureaucracy และโครงสร้างของหน่วยงานส่วนภูมิภาค แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการตัดสินใจของข้าราชการระดับล่างที่มีโอกาสที่จะนำนโยบายมาปฏิบัติโดยตีความผิดพลาดหรือขาดความรอบคอบในการปฏิบัติงาน รวมไปถึงการเลือกปฏิบัติแก่ผู้รับบริการจากนโยบายดังกล่าวได้

โดยปัญหาในการส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ได้ส่งผลออกมาจากจำนวนผลิตภัณฑ์เข้าร่วมโครงการคัดสรร ตั้งแต่ปี 2557 ถึง 2562 โดยจำแนกปี ดังนี้ พ.ศ. 2557 จำนวน 325 ผลิตภัณฑ์ พ.ศ. 2559 จำนวน 218 ผลิตภัณฑ์ และ พ.ศ. 2562 จำนวน 112 ผลิตภัณฑ์ (พัฒนาชุมชน, 2562) จากข้อมูลดังกล่าวพบว่าจำนวนผลิตภัณฑ์ที่เข้าร่วมโครงการสุดยอดผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของจังหวัดชัยภูมิมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งพบว่าปี พ.ศ. 2557 ถึง พ.ศ. 2562 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ มีข้อมูลการลงทะเบียนผลิตภัณฑ์ OTOP ทั้งสิ้น 2,797 ผลิตภัณฑ์ (พัฒนาชุมชน, 2562) และเมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์ที่ผ่านมาตรฐานตามกฎหมายกำหนดโดยข้อมูลจากโครงการคัดสรรสุดยอดผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ถึง พ.ศ. 2562 จำนวน 655 ผลิตภัณฑ์ เทียบกับจำนวนยอดลงทะเบียนผลิตภัณฑ์ OTOP ของจังหวัดชัยภูมิ ปี พ.ศ. 2557 ถึง พ.ศ. 2562 นั้น คิดเป็นเพียง 23.42% ของผลิตภัณฑ์ที่ลงทะเบียน OTOP ทั้งหมดในจังหวัดชัยภูมิ นอกจากนี้พบว่าจำนวนของผู้ประกอบการที่ผ่านโครงการการจัดกลุ่ม OTOP Segmentation ตั้งแต่ระดับ C ขึ้นไป ซึ่งในระดับดังกล่าวผู้ประกอบการต้องมีใบรับรองมาตรฐานระดับชาติอย่างน้อย 1 มาตรฐานจึงจะสามารถเข้าสู่ระดับ C ได้ในโครงการดังกล่าว จากข้อมูลผู้ลงทะเบียน OTOP จังหวัดชัยภูมิ ปี พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ. 2562 พบว่าจำนวนของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับคัดสรรเข้าสู่โครงการการจัดกลุ่ม OTOP Segmentation ตั้งแต่ระดับ C ขึ้นไป ลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังนี้ พ.ศ. 2560 จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการจัดกลุ่มระดับ C 76 ผลิตภัณฑ์ พ.ศ. 2561 จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการจัดกลุ่มระดับ C 26 ผลิตภัณฑ์ และ พ.ศ. 2562 จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการจัดกลุ่มระดับ C 22 ผลิตภัณฑ์ (พัฒนาชุมชน, 2562) จากข้อมูลทั้ง 2 ส่วนแสดงให้เห็นถึงจำนวนของผลิตภัณฑ์ลดลงอย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการขาดการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการ OTOP และผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานตามกฎหมายกำหนดหรือมาตรฐานระดับชาติที่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้ประกอบการ OTOP เสียโอกาสไม่สามารถดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานระดับชาติ เสียโอกาสการแข่งขันทางการตลาดสากล และภาครัฐยังการเสียโอกาสทางภาษีจากผู้ประกอบการ OTOP ที่สามารถพัฒนาเป็น ผู้ประกอบการ SME ซึ่งภาครัฐสามารถเก็บภาษีเพื่อเพิ่มรายได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อศึกษาปัญหาบุคลากรหน่วยงานพัฒนาชุมชนและผู้รับผิดชอบภารกิจสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาภารกิจสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP ของหน่วยงานพัฒนาชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการขอรับมาตรฐานระดับชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. แบบของการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม ประกอบไปด้วย กลุ่มแรก คือ ผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดชัยภูมิ กลุ่มที่ 2 คือ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้รับผิดชอบภารกิจสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวนกลุ่มละ 16 คน รวมทั้งสิ้น 32 คน โดยการคัดเลือกตัวแทนด้วยวิธีการสุ่มเลือก
2. ศึกษากลุ่มตัวอย่างระหว่างเดือน กันยายน 2562 ถึง เมษายน 2563
3. เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตของผู้วิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึกต่อเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้รับผิดชอบภารกิจสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP โดยที่ผู้วิจัยได้มีการสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาในการดำเนินการโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยมีประเด็นที่อ้างอิงจากแนวคิด Street-level bureaucracy และ โครงสร้างของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค ดังต่อไปนี้ ดังนี้

ประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์

- ในปีที่ผ่านมาผู้ประกอบการ OTOP ในพื้นที่ของท่านมีการจดทะเบียนลดลงหรือไม่
- ถ้าลดลง ทำไมจึงลดลง และท่านมีแนวทางแก้ไขอย่างไร
- ในปีที่ผ่านมาผู้ประกอบการ OTOP ในพื้นที่ของท่าน ส่งผลิตภัณฑ์เข้าร่วมคัดสรรโครงการ “สุดยอดผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” ลดลงหรือไม่
- ถ้าลดลง ทำไมจึงลดลง ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับปัญหาการขอรับมาตรฐานผลิตภัณฑ์เพื่อเข้าร่วมโครงการหรือไม่

-ทำไมปริมาณผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการ OTOP ในพื้นที่ของท่าน ที่ผ่านโครงการ OTOP Segmentation ระดับ C ขึ้นไป จึงลดลง (จากข้อมูลฐานข้อมูล OTOP จังหวัดชัยภูมิ)

-ท่านมีแนวทางหรือวิธีการในการที่จะทำให้ผู้ประกอบการ OTOP สามารถขอรับมาตรฐานระดับชาติ ได้เพิ่มมากขึ้น

-ท่านคิดว่าความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับ “หลักเกณฑ์พื้นฐานในการขอรับมาตรฐานผลิตภัณฑ์” มีความสำคัญกับท่านหรือไม่

(คำอธิบายประกอบหลักเกณฑ์พื้นฐานในการขอรับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย 5 หลัก คือ

1. พื้นและบริเวณในการประกอบกิจกรรมมีความสะอาด
2. ไม่วางอุปกรณ์ลงกับพื้นโดยตรง ต้องมีการยกพื้น เช่น ถังหมักต้อง ตั้งตั้งอยู่บนพาหะตไม้
3. ท่อน้ำในพื้นที่ประกอบกิจกรรมมีฝาปิดหรือตะแกรงปิด
4. ไฟส่องสว่างมีตะแกรงป้องกันแมลง
5. มีการแยกสัดส่วนของห้องในพื้นที่ประกอบกิจกรรมอย่างชัดเจน เช่น ห้องผลิต ห้องบรรจุ ห้องเก็บผลิตภัณฑ์)

-ถ้าไม่สำคัญ ทำไมความรู้ดังกล่าวจึงไม่สำคัญกับท่าน เพราะเหตุใด

-“มาตรฐานผลิตภัณฑ์ระดับชาติ” มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดชัยภูมิ หรือไม่

-กรมการพัฒนาชุมชนควรสนับสนุนนโยบาย “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” ต่อไปหรือไม่ ในเมื่อการสนับสนุนนโยบายดังกล่าว ไม่สามารถผลักดันให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาตนเองให้กลายเป็น SME ได้อย่างเข้มแข็งและได้รับมาตรฐานรับรองสินค้าอย่างเหมาะสม

การสัมภาษณ์เชิงลึกต่อผู้ประกอบการ OTOP โดยที่ผู้วิจัยได้อ้างอิงคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้รับผิดชอบภารกิจสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP ให้ผู้ประกอบการ OTOP เปรียบเทียบและตรวจสอบว่าเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ หรือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขอรับมาตรฐานระดับชาติ ตรงกับที่ผู้ประกอบการ OTOP ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมากน้อยเพียงใด รวมถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP จากผู้ประกอบการ

การสังเกตจำนวนของผู้ประกอบการ OTOP ที่เข้าร่วมโครงการจัดกลุ่มผลิตภัณฑ์ ซึ่งอยู่ในกลุ่ม A ถึง C ของอำเภอต่างๆ ในจังหวัดชัยภูมิ โดยเปรียบเทียบกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้รับผิดชอบภารกิจส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการ OTOP กับเขตพื้นที่ความเจริญในจังหวัดชัยภูมิ ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร ที่ส่งผลให้จำนวนผู้ประกอบการ OTOP ที่ผ่านการจัดกลุ่มได้รับมาตรฐานระดับชาติ

ผลการวิจัย (Research Results)

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้รับผิดชอบภารกิจส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการ OTOP ทั้ง 16 คน พบว่า

ประการที่ 1 การจากสัมภาษณ์เชิงลึกจากเจ้าหน้าที่ในประเด็นปัญหาบุคลากรหน่วยงานพัฒนาชุมชนและผู้รับผิดชอบภารกิจสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ปัญหาในการสนับสนุนนั้นเกิดจาก การขาดความต่อเนื่องของนโยบายในระดับของหน่วยงาน โดยอ้างอิงบทสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนได้กล่าวว่า

“ทิศทางในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนในระดับพื้นที่ (อำเภอ) ถูกกำหนดโดยนโยบายของผู้บริหารระดับกลางและระดับสูง (จังหวัดและกรม) ว่าต้องดำเนินนโยบายด้านใดเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2561 ถึง 2562 ทางจังหวัดและกรมมีหนังสือเน้นย้ำการดำเนินโครงการ “OTOP นวัตกรรม” เป็นการเร่งด่วนพร้อมทั้งกำชับให้เร่งสร้างผู้ประกอบการ OTOP ใหม่ๆ เข้าสู่ตลาดเพื่อรองรับหมู่บ้านท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตตามแนวทางของนโยบายในเวลานั้น แต่ทว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารระดับสูงในช่วงปลายปี 2562 ภารกิจหลักที่พื้นที่ได้รับมอบหมายกลับเป็นการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการสร้างความปลอดภัยในหมู่บ้าน และไม่ได้มีการสนับสนุนผู้ประกอบการที่เกิดจากโครงการ OTOP นวัตกรรมอีกต่อไป ไม่มีการติดตามหรือสนับสนุนใดๆ” (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอเนินสง่า, 2563)

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวเป็นที่ชัดเจนว่าการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารระดับสูงรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของนโยบายส่งผลต่อความต่อเนื่องนโยบายที่ปฏิบัติ และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในอำเภออื่นๆ เช่น แก้งคร้อ คอนสาร และหนองบัวแดง ก็ได้ให้คำตอบไปในทิศทางเดียวกันในเรื่องนี้ และนอกจากปัญหาในระดับหน่วยงานแล้วยังพบปัญหาเกี่ยวกับปริมาณภารกิจงานที่รับผิดชอบในระดับของผู้ปฏิบัติงาน โดยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนได้กล่าวว่า

“ภารกิจของกรมการพัฒนาชุมชนนั้น มีมากกว่า 20 ภารกิจ ซึ่งโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์นั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของภารกิจทั้งหมด โดยส่วนมากไม่ได้มีการติดตามหรือสนับสนุนกลุ่มผู้ประกอบการ แต่มักจะเป็นการรับลงทะเบียนผู้ประกอบการและสินค้า OTOP หรืออาจจะมีการประชาสัมพันธ์โครงการในช่วงเวลาที่มีการลงพื้นที่ประชุมหมู่บ้านหรือประชาคมต่างๆ แต่ภารกิจการติดตามหรือสนับสนุนอย่างจริงจังนั้น มักต้องรอให้ทางจังหวัดแจ้งกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาลงมาแล้วเสียก่อน จึงจะทำการติดตามหรือส่งเสริมการพัฒนาของผู้ประกอบการ โดยการอบรมในด้านต่างๆ โดยทางสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการ หากให้ทางพื้นที่ติดตามอย่างผู้ประกอบการอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถที่จะตอบสนองนโยบายของผู้บริหารได้ทัน นี่เป็นปัญหาที่ทุกอำเภอกำลังประสบอยู่” (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอจัตุรัส, 2563)

นอกจากปัญหาเรื่องปริมาณภารกิจงานแล้วยังแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการสนับสนุนผู้ประกอบการของเจ้าหน้าที่และหน่วยงาน โดยปรากฏเป็นการอบรมในระดับจังหวัด โดยการคัดเลือกผู้ประกอบการเข้าร่วมโครงการ OTOP Segmentation และนอกจากนี้ยังปรากฏว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนได้ตีความนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เป็นงานประจำโดยการปฏิบัติงาน

แบบตั้งรับ โดยรอให้ผู้รับบริการมายังสำนักงานเพื่อลงทะเบียนผู้ประกอบการและสินค้าเข้าสู่ระบบฐานข้อมูล OTOP โดยไม่ได้ออกไปติดตามหรือแสวงหาในพื้นที่ ทั้งปัญหาและแนวทางปฏิบัติงานตามบทสัมภาษณ์พบว่า มีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมากกว่า 10 อำเภอที่กล่าวถึงปัญหาปริมาณงานล้นมือด้วยเช่นกัน

และสำหรับประเด็นว่าด้วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการขอรับมาตรฐานระดับชาติ ได้มีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนให้สัมภาษณ์ดังนี้

“สำหรับเรื่องของความรู้ในการขอรับมาตรฐานต่าง ๆ อย่าง อย. ของสาธารณสุข หรือ มพช. ของอุตสาหกรรมนี้ โดยจริง ๆ แล้วผู้รับผิดชอบงานพัฒนาชุมชนควรต้องศึกษาและมีความรู้ในระดับพื้นฐานไว้สำหรับคำตอบให้แก่ผู้ประกอบการ แต่ทว่าด้วยภารกิจงานที่กรมการพัฒนาชุมชนได้รับและได้มีการมอบหมายมาให้เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 20 ภารกิจ ด้วยภารกิจงานที่เยอะมากทำให้เจ้าหน้าที่หลายๆท่าน ศึกษาความรู้เพิ่มเติมได้น้อยลง และสำหรับเรื่องมาตรฐานเจ้าหน้าที่มักจะแนะนำให้ผู้ประกอบการไปติดต่อกับหน่วยงานที่ดูแลมาตรฐานโดยตรงด้วยตัวเองเสียมากกว่าจะอธิบายด้วยตัวเอง” (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอเกษตรสมบูรณ์, 2563)

“เรื่องที่ชาวบ้านมาขอปรึกษากับทางพัฒนากรในการขอรับมาตรฐาน อย. เพื่อให้สินค้าของตัวเองสามารถส่งออกไปขายได้นั้น เป็นเรื่องที่พัฒนากรแทบทุกอำเภอต้องเคยเจออย่างแน่นอน เพราะกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหัวเรือหลักในการสนับสนุนพวกเขา แม้ว่าพวกเราเองจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับการขอรับมาตรฐานเลย เพราะด้วยไม่ใช่ภารกิจหลักของเราและด้วยภารกิจงานที่ล้นมือ แต่พัฒนาชุมชนดำเนินการตั้งแต่พาชาวบ้านที่พัฒนามาเป็นผู้ประกอบการ เข้าสู่ระบบ OTOP พาไปอบรม พาไปดูงาน ความผูกพันมันเกิด ความสนิทมันเกิด ไม่แปลกที่พวกเขาจะหวังพึ่งพัฒนาชุมชน แม้ชาวบ้านจะรู้ว่าเราไม่สามารถให้ใบรับรองกับชาวบ้านได้ ต่อไปติดต่อสาธารณสุขจังหวัด หรือ อุตสาหกรรมจังหวัด แต่การที่มีหน่วยงานราชการอยู่ฝั่งเดียวกับเขาในเวลาที่จำเป็นต้องไปติดต่อราชการกับหน่วยงานอื่นๆ ชาวบ้านก็รู้สึกอุ่นใจมากกว่าไปตัวเปล่าหรือไม่รู้จักใครเลย” (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอเมืองชัยภูมิ, 2563)

จากทั้ง 2 บทสัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่และความใกล้ชิดของผู้รับบริการในพื้นที่ที่มีความคาดหวังต่อเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการสนับสนุนหรือเป็นที่ปรึกษาในเรื่องการขอรับมาตรฐานระดับชาติ แม้บทสัมภาษณ์ส่วนมากของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนระดับกลางที่รับผิดชอบงานสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP ไม่มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการขอรับมาตรฐานระดับชาติ แต่ก็แสดงให้เห็นแนวคิดของ ข้าราชการผู้ปฏิบัติระดับกลาง ตามแนวคิด Street-level bureaucracy ที่สะท้อนปัญหาและสภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทุกอำเภอในจังหวัดชัยภูมิ ในปัจจุบัน

ประการที่ 2 จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ OTOP ทั้ง 16 คน พบว่า เมื่อผู้ประกอบการ OTOP ทั้ง 16 คนได้ฟังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้รับผิดชอบภารกิจฯ ที่ประจำในอำเภอของตน ผู้ประกอบการทั้ง 16 คนให้คำตอบว่าบทสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้รับผิดชอบภารกิจฯ นั้นตรงกับความเป็นจริง ผู้ประกอบการได้กล่าวว่า

“เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความรู้และสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ แต่อาจไม่ต่อเนื่องจากเพราะงานของพัฒนาชุมชนจะไม่หยุดนิ่งกับที่ หรือมีลักษณะที่ไม่ได้เป็นงานทำซ้ำเป็นประจำ เจ้าหน้าที่ที่ต้องแบ่งเวลาในการลงพื้นที่ในภารกิจอื่น ๆ เมื่อมีเวลาหรือภารกิจที่ได้รับมอบหมายเจ้าหน้าที่ก็ถึงจะเข้ามาให้ความรู้ได้ โดยส่วนมากแล้วถ้ามีงานก็ถึงจะเข้ามาประสานงานและตอบคำถามกับชาวบ้านได้ สำหรับเรื่องมาตรฐาน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนสามารถแนะนำและบอกว่าต้องเตรียมอะไรบ้างในเบื้องต้น ก่อนที่เราจะทำเรื่องเข้าไปที่หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงเพื่อทำการตรวจต่อไป” (ผู้ประกอบการ OTOP อำเภอแก้งคร้อ, 2563)

“ชาวบ้านเป็นเหมือนผู้รับบริการจากภาครัฐ ซึ่งในแต่ละปี ภาครัฐเองก็มีนโยบายใหม่ๆ มาให้ทำอยู่เสมอ งานเก่าๆเมื่อไม่มีใครสนใจแล้ว ก็ต้องหยุด ต้องเลิกไป เพราะไม่มีการสนับสนุนหรือติดตามจากพัฒนากรในพื้นที่เลย แม้แต่ตัวของเจ้าหน้าที่เองก็มีเวลาลงพื้นที่น้อยลง เพราะต้องเตรียมตัวกับนโยบายที่นายสั่งมา ถ้าหากนโยบายนั้นเป็นการสนับสนุนเพิ่มเติมสิ่งที่ชาวบ้านทำอยู่แล้ว หรือ ทำมานานแล้ว ก็ถือว่าเป็นโชคดีที่มีเจ้านายมาสนใจ เช่น การผ้าทอพื้นถิ่น หรือ งานหัตถกรรมเครื่องจักรสานต่างๆ ที่มักจะมีการส่งเสริมอยู่เรื่อยๆ อาจมีเว้นบ้างบางปี แต่ถ้าปีใดเจ้านายชอบใจสิ่งเหล่านี้ ผู้ประกอบการก็จะได้รับการสนับสนุนเต็มที่ ทั้งวัสดุ ทั้งมาตรฐานอุตสาหกรรม” (ผู้ประกอบการ OTOP อำเภอเทพสถิต, 2563)

จากบทสัมภาษณ์พบว่าปัญหาหลักที่ส่งผลการส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP ก็คือความเปลี่ยนแปลงของนโยบายที่ไม่นิ่ง และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนไม่มีเวลามากพอที่จะสนับสนุนผู้ประกอบการได้เต็มที่ ซึ่งเป็นปัญหาเดียวกันกับที่เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนได้ให้สัมภาษณ์

ประการที่ 3 นอกจากนี้สังเกตว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้รับผิดชอบภารกิจฯ ในอำเภอที่มีความเป็นเมืองสูงและเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญนั้นจะมีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานเจ้าของมาตรฐานระดับชาติได้มากกว่าพื้นที่ห่างไกลของจังหวัด ซึ่งมีตัวชี้วัดเป็นผู้ประกอบการ OTOP ที่เข้าร่วมโครงการการจัดกลุ่มผลิตภัณฑ์ ในกลุ่ม A ถึง C พบว่าในอำเภอที่มีความเป็นเมืองสูงและเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด ผู้ประกอบการสามารถผ่านเกณฑ์การจัดกลุ่มผลิตภัณฑ์ OTOP ที่สามารถขอรับมาตรฐานระดับชาติได้มากกว่าอำเภอที่มีความเป็นเมืองน้อยกว่าหรือเมืองที่ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ตามตารางที่ปรากฏนี้

ที่	รายชื่ออำเภอ ในจังหวัดชัยภูมิ	จำนวนผู้ประกอบการ OTOP ที่ผ่านการประเมินกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ A ถึง C (ราย)
1	บ้านเขว้า	83
2	ภูเขียว	44
3	คอนสวรรค์	40
4	จัตุรัส	32
5	เมืองชัยภูมิ	32
6	หนองบัวระเหว	31
7	เทพสถิต	27

8	แก้งคร้อ	25
9	บ้านแท่น	24
10	หนองบัวแดง	22
11	คอนสาร	11
12	เกษตรสมบูรณ์	9
13	เนินสง่า	9
14	บำเหน็จณรงค์	6
15	ภักดีชุมพล	2
16	ชัยใหญ่	0

กรมการพัฒนาชุมชน.ฐานข้อมูล OTOP จังหวัดชัยภูมิ.ค้นเมื่อ วันที่ 12 กันยายน 2562

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัย ผู้วิจัย สามารถสรุปผลโดยแยกตามวัตถุประสงค์ได้ดังต่อไปนี้

1. ประเด็นปัญหาบุคลากรหน่วยงานพัฒนาชุมชนและผู้รับผิดชอบภารกิจสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดชัยภูมิ

ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาในการสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดชัยภูมิ คือ

1.1 การขาดความต่อเนื่องของนโยบายของผู้บริหารระดับสูง ซึ่งส่งผลกระทบต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนในระดับพื้นที่อำเภอทั่วจังหวัดชัยภูมิ กล่าวคือ เมื่อผู้บริหารระดับสูงเปลี่ยนนโยบายผู้ปฏิบัติราชการระดับล่างก็ต้องเปลี่ยนความสนใจไป ตามผู้บริหารระดับสูง ทำให้ขาดการสนับสนุนหรือส่งเสริมอย่างที่เหมาะสม ผู้รับบริการหรือผู้ประกอบการ OTOP เมื่อขาดการติดตามหรือสนับสนุนจึงทำให้ดำเนินโครงการต่อได้ยาก จึงทำให้นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

1.2 จำนวนปริมาณงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในระดับพื้นที่ ตามบทสัมภาษณ์พบว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในระดับพื้นที่ทุกอำเภอในจังหวัดชัยภูมิ ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน คือ ภารกิจที่ล้นมือกว่า 20 ภารกิจ ที่ทำไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากต้องบริหารเวลารวมทั้งทรัพยากรที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจัดสรรมาให้ ทั้งนี้แล้วความสนใจของผู้บริหารระดับสูงก็ส่งผลกระทบต่อลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของภารกิจเช่นกัน

2. ประเด็นภารกิจสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP ของหน่วยงานพัฒนาชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ

ผู้วิจัยพบว่าภารกิจสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดชัยภูมิ มักเป็นการส่งเสริมโดยการอบรมจากนโยบายหรือโครงการที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดดำเนินการโดยเลือกกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการจากรายชื่อที่เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนระดับพื้นที่เป็นผู้เสนอชื่อไป

หรือพาไปอบรม โดยสนับสนุนผ่านโครงการ OTOP Segmentation ซึ่งเป็นหนึ่งในภารกิจหลักประจำในการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการในพื้นที่ แต่ยังคงขาดการติดตามผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ประกอบการเข้าร่วมโครงการดังกล่าวไม่ได้รับการสนับสนุนในด้านมาตรฐานระดับชาติเท่าที่ควร โดยการอบรม OTOP Segmentation มีการเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานระดับชาติ อย่างสาธารณสุขจังหวัด หรือ อุตสาหกรรมจังหวัด ให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานระดับชาติ แต่ทว่าไม่มีการติดตามหลังจากอบรมจากหน่วยงานผู้เป็นเจ้าของมาตรฐาน จึงทำให้ผู้ประกอบการติดปัญหาในการขอรับมาตรฐานและไม่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไปได้ ส่งผลต่อการขยายตลาดของผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดชัยภูมิเป็นอย่างมาก

3. ประเด็นความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการขอรับมาตรฐานระดับชาติ

ผู้วิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในระดับพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการขอรับมาตรฐานระดับชาติ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมาจากภารกิจที่ล้นมือ จนไม่มีเวลาในการศึกษาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการขอรับมาตรฐาน หรือ การมองว่าประเด็นดังกล่าวไม่ใช่หน้าที่โดยตรงของตน และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงรับผิดชอบอยู่ก่อนแล้ว ทั้งนี้แล้วเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในระดับพื้นที่ ถือเป็น ข้าราชการระดับปฏิบัติการ ตามนิยาม “Street-level bureaucracy” ของ Michael Lipsky ผู้ซึ่งรับนโยบายมาปฏิบัติกับพื้นที่ ซึ่งต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนของนโยบายและแรงกดดันของผู้บริหารระดับกลางและระดับสูงที่คาดหวังงานนโยบายที่วางแผนไว้ ซึ่งอาจไม่ใช่การสนับสนุนโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เจ้าหน้าที่จึงต้องมุ่งเน้นความสำคัญไปยังการดำเนินนโยบายของผู้บริหารก่อนเสมอ มากกว่าการตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้ประกอบการ OTOP ซึ่งเป็นผู้รับบริการของรัฐ

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้รับผิดชอบภารกิจส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดชัยภูมิ ประสบปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP 2 ประเด็นใหญ่ๆ ได้แก่ ความไม่แน่นอนของนโยบายของผู้บริหารระดับกลางและระดับสูง และ ภารกิจงานพัฒนาชุมชนที่ล้นมือกว่า 20 ภาระงาน จึงทำให้ไม่สามารถสนับสนุนผู้ประกอบการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในส่วนของการสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการ OTOP ในจังหวัดชัยภูมิ เป็นหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิในการจัดฝึกอบรมโครงการ OTOP Segmentation แม้จะมีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานผู้เป็นเจ้าของมาตรฐานระดับชาติอย่างสาธารณสุขจังหวัดหรืออุตสาหกรรมจังหวัด แต่ขาดความติดตามหลังจากอบรม จึงทำให้ผู้ประกอบการประสบปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และไม่สามารถขยายตลาดได้หรือเลิกกิจการไปในที่สุด ด้านความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการขอรับมาตรฐานระดับชาติของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในพื้นที่ พบว่าเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการขอรับมาตรฐานระดับชาติ เนื่องจากไม่มีเวลาในการศึกษาความรู้ดังกล่าวหรือไม่มีการจัดการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในเรื่องนี้ และมองว่าเป็นภารกิจของหน่วยงานอื่นที่มีผู้รับผิดชอบอยู่แล้ว

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปฏิบัติหน้าที่ตามสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดและกรมการพัฒนาชุมชนเป็นพื้นฐานของระบบราชการ แต่ทว่ากลับไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้อง รวมไปถึงความล้มเหลวในการปฏิบัตินโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปและไม่มีอย่างต่อเนื่องของงาน พร้อมทั้งกรอบระยะเวลาของหน่วยงานราชการ ทำให้นโยบายเหล่านั้นเป็นเพียงภารกิจที่พึงทำให้เสร็จมากกว่าที่จะหวังประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลที่แท้จริงในการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับรากหญ้า

1.2 ภารกิจที่ล้นมือของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ด้วยภารกิจที่มากถึง 20 ภารกิจและมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปอย่างมาก ทั้งด้านเรื่องการจัดตั้งกองทุน การสนับสนุนผู้ประกอบการเพื่อการค้า หรือสนับสนุนผู้นำในหมู่บ้านให้มีความสามารถที่เหมาะสมกับงานพัฒนาชุมชน ทำให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสามารถแบบ Jack of all trades, master of none กล่าวคือไม่มี ความเชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ ทำได้ทุกอย่างแต่ไม่มีความโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP รวมไปถึงการขอรับมาตรฐานระดับชาติควรต้องมีผู้เชี่ยวชาญคอยติดตามและประเมินความก้าวหน้าของผู้ประกอบการ พร้อมทั้งเป็นที่ปรึกษาทั้งด้านการตลาดอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาความเหมาะสมของภารกิจงานของกรมการพัฒนาชุมชนในปัจจุบัน ว่ามีความเหมาะสม ความคุ้มค่า และตอบสนองการแก้ไขปัญหาของประชาชนได้หรือไม่ อย่างไร

2.2 ศึกษาปัจจัยของความสำเร็จ กรณีตัวอย่างของผู้ประกอบการ OTOP ที่ผลักดันตัวเองให้กลายเป็นผู้ประกอบการ SME ได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ. **ฐานข้อมูล OTOP จังหวัดชัยภูมิ.**

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [เว็บไซต์]. <http://164.115.23.30/otop/index.php>. [12 กันยายน 2562]

กรมการพัฒนาชุมชน สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน. (2558). **คู่มือการดำเนินงาน ผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP รายใหม่ ประจำปี 2558.** กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน.

กรมการพัฒนาชุมชน สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน. (2562). **สรุปผลการดำเนินการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2562.**

กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน

กระทรวงมหาดไทย กรมการพัฒนาชุมชน. **วิสัยทัศน์และพันธกิจของกรมการพัฒนาชุมชน.**

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.cdd.go.th/related->

links/%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%83%E0%B8%99/about-us/vision-mission-strategy. [12 กันยายน 2562]

กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. **วิสัยทัศน์และภารกิจของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.fda.moph.go.th/SitePages/Vision.aspx>. [12 กันยายน 2562]

กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. **โครงการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://www.tisi.go.th/cps-history>. [12 กันยายน 2562]

เจ้าของกิจการ OTOP อำเภอเทพสถิต. [23 มกราคม 25623]. **สัมภาษณ์**. เจ้าของกิจการ OTOP. อำเภอเทพสถิต

เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอเกษตรสมบูรณ์. [11 เมษายน 2563]. **สัมภาษณ์**. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ.

เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอจัตุรัส. [11 เมษายน 2563]. **สัมภาษณ์**. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ.

เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอเนินสง่า. [12 เมษายน 2563]. **สัมภาษณ์**. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ.

เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอเมืองชัยภูมิ. [12 เมษายน 2563]. **สัมภาษณ์**. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ.

นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ. (2557). บทบาทของข้าราชการระดับปฏิบัติ (Street-level Bureaucrats) กับความรับผิดชอบในฐานะผู้นำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ. **วารสารนวัตกรรมการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน**. 2(1), 16-40.

วันเพ็ญ พรหมานอก. [18 กันยายน 2562]. **สัมภาษณ์**. เจ้าของกิจการOTOP. ร้านวันเพ็ญยูนิแวร์ อำเภอแก่งคร้อ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3783. [1 ตุลาคม 2562]

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3784. [1 ตุลาคม 2562]